

22. Калліст (Уер), єпископ. Внутрішнє Царство [Електронний ресурс] / Калліст (Уер), єпископ; [пер. з англ.]. – К. : Дух і літера, 2003 // Православ'я: Електронна бібліотека. – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/kallistos_ware_the_inner_kingdom_ua.htm
23. Цит. за: Ісіченко Ігор, архієпископ. Монашество давнього Єгипту / Ігор Ісіченко, архієпископ; [2-ге вид.] – Харків : Акта, 2004. – С.183.
24. Див.: Хоружий С. К феноменології аскезы / С.Хоружий. – М., 1998. – С.102.
25. Туптало Дмитро. Лік духовний: Вибране з творів святителя / Дмитро Туптало; [пер. з ц.-сл. М.Лемик]. – Львів : Свічадо, 2005. – С.51.
26. Там само. – С.51.
27. Ісіченко Ігор, архієпископ. Аскетична література Київської Русі / Ігор Ісіченко, архієпископ. – Харків : Акта, 2005. – С.46.
28. Калліст (Уер), єпископ. Внутрішнє Царство [Електронний ресурс] / Калліст (Уер), єпископ; [пер. з англ.]. – К. : Дух і літера, 2003 // Православ'я: Електронна бібліотека. – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/kallistos_ware_the_inner_kingdom_ua.htm
29. Иоанн Лествичник, прп. Лествица [Электронный ресурс] / Иоанн Лествичник, прп.; [в рус. переводе] // Ни-ка: Библиотека Святых Отцов и учителей Церкви. – Режим доступу: <http://ni-ka.com.ua/index.php?Lev=ioanmax>
30. Ісіченко Ігор, архієпископ. Аскетична література Київської Русі / Ігор Ісіченко, архієпископ. – Харків : Акта, 2005. – С.46.
31. Див.: Калліст (Уер), єпископ. Внутрішнє Царство [Електронний ресурс] / Калліст (Уер), єпископ; [пер. з англ.]. – К. : Дух і літера, 2003 // Православ'я: Електронна бібліотека. – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/kallistos_ware_the_inner_kingdom_ua.htm
32. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII-XVIII століть / Б.Криса. – Львів: Свічадо, 1997. – С.185.
-

ОСОБИСТІСНІСТЬ БУТТЯ В ПОЕЗІЇ ОЛЕНИ МАМЧИЧ

Олена Мамчич більше двадцяти років працює викладачем Чернігівського педуніверситету. Та відома вона не тільки як плідний філолог-науковець та педагог. Перш за все вона є поетесою. Автор цієї статті намагається проаналізувати *філософський пласт* поезії Олени Борисівни. Такий погляд не претендує на об'єктивність у тому науковому розумінні об'єктивності, який передбачає критичний літературознавчий дискурс. Заборона накладається і на всілякі лестощі. Спробуємо просто подивитися на тексти Олени Мамчич крізь призму філософії любові. І тоді серед звичайних для поетичної стихії спроб самовираження засяють перли тих сенсів, у яких уже проступає не просто окрема особистість, а особистісність буття.

Однією з центральних тем поезії Олени Мамчич є *тема слова*. Вражає те, наскільки гостро поетеса відчуває стихію, що викривляє слово, робить його безсилим, безголосим, втомленим, холодним, чужим, вкритим «бісовим плащем», примхливим, оманливим найменням, пустою балачкою, «найзручнішою отрутою» та проявом марного честолюбства.

Філософія слова –
Найзручніша отрута,
Що собою і вабить,
І знаєцька вбива...

Це приклади із збірки «... І був вечір, і був ранок...» (Чернігів, 2006). А ось феноменологія слова в збірці «Покаяние» (Чернігів, 2005): «...избитая фраза, логика усталая, скоп смыслов серых, блудливые речи, бесовский выверт, лукавый лепет словоблудий, сплетни» («И в рассказах знакомых поминать»), горделивое пустословие («И в центре круга гордо гарцевать, и петухом кричать по глупым поводам»)...

Половина слов –
Колос кошений,
Буквы липкие –
Мерзлым крошевом

Перед нами дуже ємкий образ. «Колос кошений» - це слова, що не мають життєдайного духовного коріння, штучні витвори ідеологів від філології. «Букви липкіе мерзлым крошевом» - образ, який парадоксально поєднує протилежні крайнощі пекельної спеки (яка розплавляла слова так, що вони стали бридкими та гидкими) і моторошного холоду байдужості та відчуження. Якщо словесне пекло можна виразити в слові, то це, мабуть, найлаконічніший вислів: «букви липкіе мерзлым крошевом»... А «крошево»? Це не просто якісь фрагменти слів, а така собі мерзотна каша потовчених вщент фрагментів сенсів. Коли читаєш ці слова, маєш відчуття, ніби доторкаєшся до павука, жаби та скорпіона водночас. Треба бути справжнім поетом, який любить і знає живу мову, щоб з такою огидою сприймати словесний бруд.

Через ці спотворені слова Олена Мамчич намагається прорватися до справжніх слів – вічних сенсів буття, пірнути до тих «неозорих глибин», де існує благодать «псалмов забутих», де серце розуміє серце без слів у божественній музиці вічного Життя.

І жадаєш цих звуків,
Що у серці завмерли,
Та відчуті свободу
Все одно не змогли...

На якусь мить поетеса сприймає своїм серцем ці слова-звуки-образи («І слова ніжного із болем доторкнулись»), та кожного разу розуміє, що вони завмерли у серці, залишившись не висловленими:

Але збагнеш
Лиш на осінніх кресах:
Сказати більш –
Не вистачило слів...

Відомо, що давньогрецький філософ Сократ найвищою мудрістю вважав розуміння свого незнання («Я знаю, що я нічого не знаю»). Та це положення мислитель вважав не висновком своєї філософії, а лише певною пропедевтичною процедурою, яка може відкрити можливість істинного знання, що має справжню онтологічну цінність. Що ж до поета, то найвищою мудрістю того, хто намагається проникнути у таємницю буття через відкриття у власному серці одвічних слів-сенсів, є усвідомлення своєї неспроможності їх висловити. І коли приходиться таке усвідомлення, серед купи безсилив слів, що пнуться до гори, але не мають крил, щоб злетіти, раптом замерехтять неземним сяйвом зірка дарованого сенсу.

Відчуття деградації мови, викривлення слів-першообразів буття в порожнечі суетної та облудної балаканини переходить в *есхатологічну тему*:

Річки кохання спорожніли,
Бо у землі немає сил,
Птахи-невдахи очманіли,
Не відчують щастя крил,
Неспокій вітру спокушає,
Благає сонце каяття –
Терпіння віру обіймає,
Веде на прощу все життя...

Інколи поетеса просто не витримує метастазування смерті у культуру, природу, стосунки навіть найближчих людей і вигукує до Бога, скільки ще Він буде терпіти?

Чому століття розгубилось
І без любові прожива?
...Чому байдуже сонце сяє
І небо з горя не впаде?
Чому усіх за все прощає –
І день за ніччю знову йде?..

Та есхатологічні мотиви не завжди звучать надривно. Ось слова, в яких ми чуємо мирну та світлу надію на переображення буття, що станеться колись і на сивій землі.

Ти, земле, сива
І понура,
В червоних маках
Зацвітеш...
Мине печаль,
Мине зажура,
Якщо життям
До Бога йдеш...

Ще одна тема, яку ніяк не можна оминати, осмислюючи поезію Олени Мамчич, – це *тема долі поета* в цьому світі. Образ поета тут нагадує образ подорожнього, який не має де голови прихилити («необжитая квартира, переменные друзья»), якого «бросает жизнь батутом в продрогшей колеснице».

Та не тіло його шукає спочинку та зручностей, а душа шукає живої душі. Звідси впливає здатність відстороненого сприйняття цього світу – відчуття нормального як дикого, прогресу як тупцювання на одному місці, веселощів як замаскованої нудьги, престижного як примарного, а «прекрасного» як звабливого та оманливого.

И вникнешь в безмолвную
Грешность
Рискованного обмана -
Неужто осталась нежность
Для роли второго плана?
Неужто остались силы
Для всплеска усталой
Веры? –
То просто ночам молилась
Бессовестная химера...

І ще про оманливі сенси життя:

Сатанеют тараканы
В темноте седых шкафов –
Отвенчали рестораны
Цепи свадебных оков
Музыканты разбежались,
И грустит один рояль,
Саксофоны отвизжали
Всю заморскую печаль...

Образ відстороненого споглядання поетом стихії людського існування (не буття, а саме існування) – це образ тополі, що росте обабіч дороги. Пил суєти не забруднює її листя. Дорога є символом шляху, яким йде натовп. Дорога – це простір масової культури, гедоністичного сенсу життя, прагнення до влади та престижу... І тополя змушена «кивати вітру», тобто віддавати «кесарю кесарево», але «поглядом – на Бога»:

Росте тополя осторонь дороги
Чекає щастя всупереч рокам,
Киває вітру, поглядом – на Бога,
Між небом і землею – сам на сам.

Особлива тема – тема часу та темпоритму життя. *Хронотоп* поетеси є досить складним та суперечливим. В цьому хронотопі майбутнє то здається тривалим, то однією миттю, зими та весни по-різному вимірюють час, а осінь намагається витіснити усі інші пори року і запанувати над життям.

Від тебе і до мене –
Сорок зим,
Ще менше – весен,
Осені ж – чимало...

Присмак осені відчувається в обох збірках, але це не гіркий присмак горілого листя, це не тільки холодні зливи... Перш за все, осінь – це час, коли людина навчається радіти – радіти навіть невеличкому промінцю сонця, бути вдячною за тепло, за особливий, осінній лад природи. Навесні свого життя людина найчастіше не помічає красу, не дякує Богові і людям за тепло – все сприймається як належне, як таке, що буде завжди...

Коли заплющиш очі –
Листопад,
І жовтий сон злітає,
Наче казка,
Вкриває землю
Вересневий лад
І кличе дощ,
Замріяний невчасно...

З одного боку, для світовідчуття О.Мамчич характерним є відчуття залізної жорсткості часу:

Как бьют часы
По дням упрямым,
И будто стон,
Надсадный звук,
А время,
Не имея сраму, -
Не разжимает
Жадных рук...

Цілі сторіччя ніби величезний гірський обвал зникають просто на очах в поетеси («Обвалом – сотни лет, и кругом дней века», «Минутами век шелестит...»). Та вона намагається боротися з цією залізною визначеністю та обмеженістю людського життя. Шлях такого протистояння невідворотному плину невблаганного часу – цінування кожної миті, життя в «зараз» і «тепер». Ця філософія не має нічого спільного з бажанням «хапнути від життя» якнайбільше задоволень, вгамувати спрагу фізичного існування. Поетеса шукає секрет тієї миті, що випадає із звичайного плину часу, мить, що має зв'язок із вічністю («смиренна мить прийде потому, зупинить днів шалений біг»). Найглибший секрет володіння часом – в двох словах: «смиренна мить».

На обкладинці збірки «Покаяние» зображено скло, в яке тільки що влетіло каміння. Розбиті шматочки розвернулися у напрямку удару і зараз осиплються... Але «смиренна мить» зупинила час. Осколки завмерли на мить у повітрі. Здається, що зараз ми, як на плівці, що прокручується назад, побачимо, як каміння повертається у свою висхідну позицію, а скло збирається знову до купи.

Смиренна мить – це час покаяння, коли «можуть безнадій дощів уникнуть гіркі слова у щирості провин», це час, коли людина усвідомлює, «як довго йти нам до святого храму» та з острахом питає себе, чи може вона Богу «подивитися в очі?»

